

Rolnummer : 80
Arrest nr. 13/89 van 31 mei 1989

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag gesteld door de rechtbank van eerste aanleg te Bergen (1ste kamer), bij vonnis van 26 oktober 1988, inzake van de "Société wallonne des distributions d'eau (S.W.D.E.)", tegen Fernand MOTTE en Berthe LEBRUN.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit de voorzitters E. GUTT en J. DELVA
en de rechters L.P. SUETENS, H. BOEL, L. DE GREVE, J. WATHELET en M. MELCHIOR,
bijgestaan door de griffier H. VAN DER ZWALMEN,
onder voorzitterschap van voorzitter E. GUTT,

wijst na beraad het volgende arrest :

I. ONDERWERP

Bij vonnis van 26 oktober 1988 heeft de rechtbank van eerste aanleg te Bergen volgende prejudiciële vraag aan het Hof gesteld :

"Schenden de bepalingen van het decreet van 6 mei 1988 van de Waalse Gewestraad waarbij aan de Waalse Gewestexecutieve de bevoegdheid wordt verleend om, geval per geval, provincies, gemeenten, intercommunale verenigingen, instellingen van openbaar nut en enige andere publiekrechtelijke rechtspersonen toe te staan tot onteigening ten algemenen nutte van onroerende goederen over te gaan, geen regels vastgesteld bij of krachtens de Grondwet bij de wet van 26 juli 1962 "betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigeningen ten algemenen nutte", waarvan de artikelen 1 en 3 aan de Koning de bevoegdheid opdragen om een onteigening toe te staan, en bij de bijzondere wet tot hervorming der instellingen van 8 augustus 1980, waarvan artikel 19, § 1, de mogelijkheid uitsluit om bij decreet de bevoegdheden die de Grondwet aan de wet voorbehoudt, te regelen ?".

Bij beschikking van 15 maart 1989 heeft het Hof de vraag als volgt geherformuleerd :

Schenden de artikelen 2 tot 4 van het decreet van het Waalse Gewest van 6 mei 1988 "relatif aux expropriations pour cause d'utilité publique poursuivies ou autorisées par l'Exécutif régional wallon" (betreffende de onteigeningen ten algemenen nutte vervolgd of gemachtigd door de Waalse Gewestexecutieve) de regels die door of krachtens de Grondwet zijn vastgesteld voor het bepalen van de onderscheiden bevoegdheid van de Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten ?";

II. DE FEITEN EN DE VOORAFGAANDE RECHTSPLEGING

Uit de gegevens van het dossier betreffende de voorgaande rechtspleging blijkt dat de "Société wallonne des distributions d'eau" op grond van de wet van 26 juli 1962 "betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigeningen ten algemenen nutte" de onteigening

vordert van een onroerend goed dat aan de echtelieden MOTTE-LEBRUN toebehoort.

Krachtens artikel 7 van voormelde wet moet de rechter onder meer nagaan of de vordering regelmatig is ingesteld en of de door de wet voorgeschreven vormen zijn vervuld.

Bij vonnis van 22 september 1988 heeft de vrederechter van het kanton Lens beslist dat de door de onteigenaar voor hem aangebrachte vordering niet ontvankelijk was.

Dat vonnis steunt onder meer op de overweging dat de Koning, met voorbijgaan van artikel 1 van voormelde wet, de noodzaak van de onmiddellijke inbezitneming ten algemenen nutte van het betwiste goed niet heeft vastgesteld en dat het koninklijk besluit dat de machtiging tot onteigening verleent niet is overgelegd, zoals door artikel 3 van meergemelde wet is voorgeschreven.

Op het hoger beroep van de "Société wallonne des distributions d'eau" heeft de rechtbank van eerste aanleg te Bergen bij tussenvonnis van 26 oktober 1988 aan het Arbitragehof voormelde prejudiciële vraag gesteld.

III. DE RECHTSPLEGING VOOR HET HOF

De prejudiciële vraag is voor het Hof aanhangig gemaakt door verzending van een expeditie van voormelde verwijzingsbeslissing die op 18 november 1988 ter griffie is ontvangen.

Bij beschikking van dezelfde datum heeft de voorzitter in functie de leden van de zetel aangewezen conform de artikelen 46, § 1, 48 en 49 van de wet van 28 juni 1983 houdende de inrichting, de bevoegdheid en de werking van het Arbitragehof.

Het bij artikel 58 van dezelfde wet voorgeschreven bericht is in het Belgisch Staatsblad van 9 december 1988 bekendgemaakt.

Met toepassing van de artikelen 60 en 113 van voormelde wet zijn de kennisgevingen van de verwijzingsbeslissing verricht bij aangetekende brieven ter post neergelegd op 8 december 1988 en de geadresseerden ter hand gesteld op 9 en 12 december 1988.

Conform artikel 20 van de wet van 28 juni 1983 had de griffier van de rechtbank van eerste aanleg te Bergen het vonnis ter kennis gegeven van de partijen Berthe LEBRUN, Fernand MOTTE en "S.W.D.E." bij gerechtsbrieven ter post neergelegd op 31 oktober 1988 en de geadresseerden ter hand gesteld, respectievelijk op 2 november 1988 en 3 november 1988.

De Waalse Gewestexecutieve en de Vlaamse Executieve hebben ieder op 9 januari 1989 een memorie ingediend.

De Executieve van de Franse Gemeenschap en de "S.W.D.E." hebben ieder op 10 januari 1989 een memorie ingediend.

Met toepassing van artikel 1 van de richtlijn van het Hof van 15 december 1987 is aanzegging van die memories gedaan bij aangetekende brieven ter post neergelegd op 16 januari 1989 en de geadresseerden ter hand gesteld op 17 en 18 januari 1989.

De Executieve van de Franse Gemeenschap en de Waalse Gewestexecutieve hebben ieder een

besluit neergelegd, respectievelijk op 18 januari 1989 en 20 januari 1989.

Met toepassing van artikel 3, d, van de richtlijn van het Hof van 15 december 1987 is aanzegging van die besluiten gedaan bij aangetekende brieven ter post neergelegd op 6 maart 1989 en de geadresseerden ter hand gesteld op 7 en 8 maart 1989, met uitzondering van de aan Fernand MOTTE gerichte brief die is teruggestuurd met de melding "onbekend".

Bij beschikking van 15 maart 1989 heeft het Hof de zaak in gereedheid verklaard en de dag van de terechtzitting vastgesteld op 26 april 1989.

Van die beschikking is aan de partijen kennis gegeven, en van de datum van de terechtzitting zijn zij evenals hun advocaten in kennis gesteld bij aangetekende brieven ter post afgegeven op 20 maart 1989 en de geadresseerden ter hand gesteld op 21, 22 en 29 maart 1989.

De zitting van 26 april 1989 is naar 18 mei 1989 verschoven.

De partijen en hun advocaten zijn in kennis gesteld van de nieuwe vaststelling bij aangetekende brieven ter post neergelegd op 3 mei 1989 en de geadresseerden ter hand gesteld op 5, 8 en 10 mei 1989.

Bij beschikking van 10 mei 1989 heeft het Hof de termijn waarbinnen het arrest dient gewezen te worden, tot 18 november 1989 verlengd.

Ter terechtzitting van 18 mei 1989 :

- zijn verschenen :

Mr. Fr. DAOUT, advocaat bij de balie te Bergen, voor de "Société wallonne des distributions d'eau", afgekort "S.W.D.E.", coöperatieve vennootschap met rechtspersoonlijkheid, die woonplaats gekozen heeft ten kantore van voornoemde Mr. Fr. DAOUT, rue du Onze-Novembre, 9, te 7000 Bergen;

Mr. V. THIRY, advocaat bij de balie te Luik, voor de Waalse Gewestexecutieve, rue de Fer, 42, te 5000 Namen;

Mr. P. VAN ORSHOVEN, advocaat bij de balie te Brussel, voor de Vlaamse Executieve, Jozef II-straat, 30, te 1040 Brussel;

Mr. P. LEGROS, advocaat bij de balie te Brussel, voor de Executieve van de Franse Gemeenschap, Kunstlaan, 19 A-D, te 1040 Brussel;

- hebben rechters M. MELCHIOR en L. DE GREVE verslag uitgebracht;
- zijn voormelde advocaten gehoord;
- is de zaak in beraad genomen.

De rechtspleging is gevoerd overeenkomstig de bepalingen van de artikelen 52 en volgende van de wet van 28 juni 1983 houdende de inrichting, de bevoegdheid en de werking van het Arbitragehof,

die betrekking hebben op het gebruik van de talen voor het Arbitragehof.

Na de inwerkingtreding van de bijzondere wet van 6 januari 1969 op het Arbitragehof blijft de rechtspleging beheerst door de wet van 28 juni 1983 krachtens artikel 124 van voormelde bijzondere wet.

IV. IN RECHTE

Wat de partijen betreft

1. De partijen in het geding zijn de Waalse Gewestexecutieve, die een memorie heeft ingediend en een conclusie heeft neergelegd, de Vlaamse Executieve, die een memorie heeft ingediend, de Franse Gemeenschapsexecutieve, die een conclusie heeft neergelegd, en de "Société wallonne des distributions d'eau", die een geschrift met de waarde van een conclusie heeft neergelegd.

Wat de prejudiciële vraag betreft

2.A.1. Partijen laten gelden dat de artikelen 2 en 3 van het decreet van 6 mei 1988 er enkel toe strekken voor de toepassing van de wet van 26 juli 1962 de Waalse Gewestexecutieve in de plaats te stellen van de Koning wanneer in een gewestelijke aangelegenheid door een gedecentraliseerde publiekrechtelijke rechtspersoon een onteigening wordt gevorderd. Naar hun mening volgt die indeplaatsstelling rechtstreeks uit de bijzondere wet van 8 augustus 1980, zoals het Hof in zijn arrest nr. 65 van 15 juni 1988 heeft geoordeeld. Bij decreet van 6 mei 1988 zou de Waalse gewestelijke wetgever die indeplaatsstelling hebben willen bevestigen gelet op de omstandigheid dat zij bij een arrest van het Hof van cassatie van 20 februari 1986 in het geding zou zijn gebracht.

2.A.2. Bovendien doet de Waalse Gewestexecutieve in haar conclusie opmerken dat het Hof op 2 februari 1989 het decreet van de Vlaamse Gemeenschap van 13 april 1988 tot bepaling van de gevallen en de modaliteiten waarbij de Vlaamse Executieve kan overgaan tot onteigeningen ten algemenen nutte inzake de culturele, persoonsgebonden en onderwijsaangelegenheden in overeenstemming met de bevoegdheidsverdelende regels heeft bevonden. Volgens de Executieve zou het arrest nr. 3/89 van 2 februari 1989 bepalend zijn voor de afdoening van de prejudiciële vraag aangezien de bepalingen van het decreet van 6 mei 1988 op enkele nuances na identiek zijn met de bepalingen van voormeld Vlaams decreet. De Waalse Gewestexecutieve vraagt het Hof de rechtspraak van dat arrest te bevestigen.

Ten aanzien van de door de Grondwet aan de wet voorbehouden aangelegenheden

2.B.1. De artikelen 3ter, 59bis en 107quater van de Grondwet en de artikelen 4 tot 11 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen hebben aan de decreetgever de bevoegdheid verleend om bij decreet een aantal aangelegenheden te regelen. Artikel 19, § 1, van de voormelde bijzondere wet bepaalt evenwel : "Het decreet regelt de aangelegenheden bedoeld in de artikelen 4 tot 11, onverminderd de bevoegdheden die door de Grondwet aan de wet zijn voorbehouden".

Daaruit vloeit voort dat, behoudens de gevallen waarin een bijzondere en uitdrukkelijke machtiging is gegeven door de bijzondere of de gewone wet tot hervorming der instellingen, een decreetgever de hem toegewezen aangelegenheden slechts kan regelen mits hij op generlei wijze inbreuk maakt op bij de Grondwet voor de wet gereserveerde bevoegdheden.

De mogelijkheid die de Raden krachtens artikel 10 van de bijzondere wet hebben om in de decreten rechtsbepalingen op te nemen met betrekking tot aangelegenheden waarvoor zij niet bevoegd zijn, kan geen toepassing vinden op bevoegdheden die de Grondwet aan de wet voorbehoudt.

Ten aanzien van de bevoegdheid inzake onteigeningen

2.B.2. Artikel 11 van de Grondwet behoudt de nationale wetgever de zorg voor tot het bepalen van de gevallen waarin en van de wijze waarop tot onteigening ten algemenen nutte kan worden overgegaan. Voormeld artikel bepaalt : "Niemand kan van zijn eigendom worden ontzet dan ten algemenen nutte, in de gevallen en op de wijze bij de wet bepaald en tegen billijke en voorafgaande schadeloosstelling".

De Gemeenschappen en de Gewesten mogen in die voorbehouden aangelegenheid slechts optreden mits zij daartoe gemachtigd zijn zoals aangeduid onder 2.B.1.

Artikel 79, § 1, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 behelst een dergelijke machtiging.

Voormeld artikel 79, § 1, bepaalt immers : "Onverminderd § 2, kunnen de Executieven overgaan tot onteigeningen ten algemenen nutte in de gevallen en volgens de modaliteiten bepaald bij decreet, met inachtneming van de bij de wet vastgestelde gerechtelijke procedures en van het principe van de billijke en voorafgaande schadeloosstelling bepaald bij artikel 11 van de Grondwet".

Uit dat artikel volgt :

- 1) dat het aan het decreet toekomt de gevallen waarin de Executieven tot onteigening ten algemenen nutte zullen kunnen overgaan, en de modaliteiten daarvan, te bepalen;
- 2) dat het decreet - en derhalve ook de Executieven - ertoe gehouden zijn :
 - a) de bij de wet vastgestelde gerechtelijke procedures in acht te nemen;
 - b) de verplichting het principe van de billijke en voorafgaande schadeloosstelling toe te passen.

Ten aanzien van de artikelen 2 tot 4 van het decreet van het Waalse Gewest van 6 mei 1988

2.B.3. Artikel 2 van het decreet van het Waalse Gewest van 6 mei 1988 bepaalt :

"De Executieve machtigt, geval per geval, de provincies, gemeenten, intercommunale verenigingen, inrichtingen van algemeen belang en iedere andere publiekrechtelijke rechtspersoon tot de onteigening ten algemenen nutte van onroerende goederen over te gaan".

Hoewel artikel 79, § 1, van de bijzondere wet enkel de door de Executieven benaastigde onteigeningen ten algemenen nutte beoogt, volgt uit de economie van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 en uit de algemene opzet van de staatshervorming dat die bepaling zo moet worden begrepen dat de Executieven tevens gerechtigd zijn - en de decreetgever dus ook gerechtigd is de Executieven daartoe te machtigen - andere rechtspersonen tot onteigeningen inzake gewest- of gemeenschapsaangelegenheden te machtigen.

In ieder geval vereist het verlenen van de machtiging een voorafgaande beoordeling door de Executieve, geval per geval, van de noodzakelijkheid van de verkrijging door de ondergeschikte besturen van de onroerende goederen waarvan de onteigening wordt beoogd.

Artikel 2 van het decreet heeft derhalve niet tot gevolg dat de Executieve van de haar door artikel 79, § 1, van de bijzondere wet toegekende bevoegdheid inzake onteigeningen ten algemenen nutte is beroofd.

2.B.4. Artikel 3 van het decreet bepaalt :

"De in de artikelen 1 en 2 bedoelde machtigingen om onteigening worden verleend overeenkomstig de door de wetgevingen en de reglementering inzake onteigening voorgeschreven regelen en procedures".

Artikel 79, § 1, van de bijzondere wet bepaalt dat de erin beoogde onteigeningen dienen te gebeuren "met inachtneming van de bij de wet vastgestelde gerechtelijke procedures en van het principe van de billijke en voorafgaande schadeloosstelling bepaald bij artikel 11 van de Grondwet".

Het Hof laat opmerken dat de door de wetgeving inzake onteigeningen georganiseerde gerechtelijke procedures als voornaamste doel hebben de inachtneming van het principe van de billijke en voorafgaande schadeloosstelling veilig te stellen.

Bijgevolg, door te bepalen dat de erin bedoelde onteigeningen dienen te gebeuren in overeenstemming met de inzake onteigeningen geldende wetgeving en reglementering, voldoet artikel 3 van het decreet aan de vereisten van artikel 79 van de bijzondere wet en schendt geen enkele bevoegdheidsregel.

2.B.5. Artikel 4 van het decreet bepaalt dat het decreet uitwerking heeft met ingang van 1 oktober 1980.

De bepaling die de inwerkingtreding van het decreet regelt, en er terugwerkende kracht aan geeft, schendt in beginsel geen enkele bevoegdheidsregel. Aangezien de terugwerking ten deze op 1 oktober 1980 is vastgesteld, is de bepaling van artikel 4 van het decreet niet aangetast door bevoegdheidsoverschrijding *ratione temporis* vanwege de decreetgever, vermits die datum samenvalt met die van de inwerkingtreding van de bijzondere wet van 8 augustus 1980.

OM DIE REDENEN,

HET HOF,

Zegt voor recht dat de artikelen 2 tot 4 van het decreet van het Waalse Gewest van 6 mei 1988 "relatif aux expropriations pour cause d'utilité publique poursuivies ou autorisées par l'Exécutif régional wallon" (betreffende de onteigeningen ten algemenen nutte vervolgd of gemachtigd door de Waalse Gewestexecutieve) de regels die door of krachtens de Grondwet zijn vastgesteld voor het bepalen van de onderscheiden bevoegdheid van de Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten niet schenden.

Aldus uitgesproken in het Frans en in het Nederlands, conform artikel 124 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof en artikel 55 van de wet van 28 juni 1983 houdende de

inrichting, de bevoegdheid en de werking van het Arbitragehof ter openbare terechtzitting van 31 mei 1989.

De griffier,

De voorzitter,

H. VAN DER ZWALMEN

E. GUTT